

Korporativ idarəetmə

Məruzəçi:

Ruslan Atakişiyev

**İqtisadi Resursların Öyrənilməsi
Mərkəzinin sədri**

Sahibkarlığın tarixi inkişafı

- a) Tacirlər, sənətkarlar, iri torpaq sahibləri və s.;
- b) XVI əsrdə sahibkarlığın inkişafına təkan verən səhmdar cəmiyyətləri;

Sahibkarlığın tarixi inkişafı

- XVI əsrdə sahibkarlığın inkişafına təkan verən səhmdar cəmiyyətləri meydana çıxmağa başlayır. O dövrlərdə səhmdar cəmiyyətləri əsasən beynəlxalq ticarətdə formalaşırdı.
- Artıq XVII əsrin axırlarında ilk səhmdar bankları meydana çıxırdı.

XIX əsrdən sahibkarlığın yeni hüquqi-iqtisadi təşkilati formalarının meydana gəlməsi

- Korporasiyalar; İnsanlar ona görə korporasiyalarda və ya ortaqlıq müəssisələrində əməkdaşlıq edirlər ki, təklikdə edə bilmədiklərini birlikdə həyata keçirə bilsinlər.
- Korporasiyaların sahibləri bu korporasiyalara yönəltdikləri vəsait həcmində məsuliyyət daşıyırlar. Korporasiyanın məqsədinin öz dəyərini – səhmlərini yüksəltmək olduğunu söyləmək olar

"Make sure everything is done ethically. Within reason, of course."

Korporativ idarəetmə institutunun formalaşmasının mərhələləri

QEYD: Nəhəng korporasiyaların müflisləşməsi və tsikli olaraq iqtisadi böhranların baş verməsi Kİ-nin tətbiqinə rəvac verirdi.

1. İlk dəfə olaraq İngiltərədə Cənub dənizi ticarət şirkətinin 1721-ci ildə müflisləşməsi bu ölkədə biznes praktikasının və kommersiya üzrə qanunvericiliyin yenidən işlənməsinə gətirib çıxartdı.

Beynəlxalq səviyyədə Kİ-nin qəbulu

A) Dünya üzrə 40 ölkədə 100-ə yaxın Kİ məcəllələri hazırlanmış və qəbul edilmişdir.

Bu məcəllələrin əksəriyyəti şirkətlərdə direktorlar şurasının fəaliyyətinin tənzimlənməsinə yönəldilmişdir;

B) İƏİT-in Kİ prinsipləri isə həm dövlət siyasətini müəyyənləşdirən hökumət qurumlarına və sahibkalıq subyektlərinə istiqamətləndirilmişdir.

Beynəlxalq səviyyədə Kİ-nin qəbulu

Bu topluya daxil olan sənədlər
aşağıdakılardan ibarətdir:

1. Səhmdarların hüquqları;
2. Maraqlı tərəflərin vəzifələri;
3. Aşkarlıq və şəffaflıq;
4. Direktorlar şurasının fəaliyyəti

Kİ-nin formalaşmasının qısa tarixi

- **1933 – 34-cü illərdə** ABŞ-da Qiymətli kağızlar haqqında qanunun qəbulu;
- **1968-ci ildə** Avropa Şurası Kompaniyalar haqqında qanunvericilik üzrə ilk direktivani qəbul edir;
- **1999-cu il** İƏİT özünün Kİ-nin prinsipləri haqqında ilk sənədlərini nəşr edir və 2004-cü ildə isə yenidən işlənmiş formasını ictimaiyyətə açıqlayır;

Korporativ idarəetməyə yanaşmalar

- **Briqxem** korporasiyaların fəaliyyətinin əsas məqsədinin- səhmdarların sərvətinin yüksəldilməsinin ictimai rifah yüksəlişinə xidmət etdiyini göstərir.
- **A.Smit** qeyd edirdi ki, **Bu kompaniyalarda (yəni səhmdar cəmiyyətlərdə) ortaqlıq həmkarlarının öz pullarına göstərdikləri diqqəti və çalışmaları onların “yad” vəsaitləri idarə edən direktorlardan gözləmək ağılsızlıq olardı.** Belə ki, bu tip şirkətlərin idarə edilməsində mütləq bu və ya digər məsuliyyətsizlik və israfçılıqla qarşılaşmaq olar.

Müəssisələrin növləri

1. Fərdi müəssisələr;
2. İstehsal kooperativləri;
3. Dövlət müəssisələri;
4. Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyət;
5. Açıq Tipli Səhmdar Cəmiyyətləri;
6. Qapalı Tipli Səhmdar Cəmiyyətləri;

Səhmdar Cəmiyyətləri – Şirkətlər

- a. İnvestisiyaların cəlb olunması;
- b. Əmtələrin istehsalı və satışı;
- c. Xidmətlərin göstərilməsi;
- d. Sərmayələrin yatırılması.

SHAREHOLDERS GAIN SOME GROUND.

Şirkətin iştirakçıları

- Səhmdarlar;
- Direktorlar müşahidə şurası;
- Menecment;
- Digər maraqlı tərəflər (əməkdaşlar, təchizatçılar, alıcılar və s.)

Öncül təcrübə olan İƏİT-in KI prinsipləri

I Korporativ idarəetmə üçün özülün yaradılması

Korporativ idarəetmə strukturu şəffaf və işlək bazarları təşviq etməli, hüquq normaları ilə uyğun olmalı və müxtəlif nəzarət, tənzimləyici və icraedici orqanları arasında məsuliyyətlərin aydın şəkildə bölücdürülməsini təmin etməlidir.

Öncül təcrübə olan İƏİT-in Kİ prinsipləri

II Səhmdarların hüquqları və əsas mülkiyyət funksiyaları

Korporativ idarəetmə strukturu səhmdarların hüquqlarını qorumaq, onlara hüquqlarından istifadə etməsinə imkan yaratmalıdır.

Öncül təcrübə olan İƏİT-in Kİ prinsipləri

III. Səhmdarlara eyni yanaşma

Korporativ idarəetmə strukturu səhmdarlara, o cümlədən azlıq təşkil edən və xarici səhmdarlara eyni münasibət bəslənməsini təmin etməlidir. Bütün səhmdarlar onların hüquqları pozulduğu halda onları effektiv metodlarla bərpa etmək imkanına malik olmalıdırlar.

Öncül təcrübə olan İƏİT-in KI prinsipləri

IV. Korporativ idarəetmədə maraqlı tərəflərin rolu

Korporativ idarəetmə strukturu maraqlı tərəflərin qanunla və ya iktərəfli sazişlərlə müəyyən edilmiş hüquqlarını tanımalı və rifahın, iş yerlərinin yaradılmasını və maliyyə durumu möhkəm olan şirkətlərin davamlı inkişafını təmin etmək üçün şirkətlə maraqlı tərəflərin fəal əməkdaşlığını təşviq etməlidir.

Öncül təcrübə olan İƏİT-in KI prinsipləri

V. Açıqlama və şəffaflıq

Korporativ idarəetmə strukturu şirkətə aid bütün mühüm məlumatların, o cümlədən şirkətin maliyyə durumu, fəaliyyəti, mülkiyyəti və idarəedilməsi haqqında məlumatların vaxtlı və dəqiq açıqlanmasını təmin etməlidir.

Öncül təcrübə olan İƏİT-in KI prinsipləri

VI. Müşahidə şurasının vəzifələri

Korporativ idarəetmə strukturu şirkətin strateji baxımdan istiqamətləndirilməsi, müşahidə şurası tərəfindən menecmentə effektiv nəzarəti və müşahidə şurasının şirkət və səhmdarlar qarşısında cavabdehliyini təmin etməlidir.

Korporativ idarəetmənin tətbiqinin dərəcələri və üstünlükləri

Korporativ İdarəetmənin dörd dərəcəsi

Səhmdarların hüquqları

1.Mülkiyyət

- Cəmiyyətin səhmlərinə mülkiyyət hüququ;
- Cəmiyyət ləğv olunduqda onun öhdəlikləri icra edildikdən sonra qalmış əmlakına sahib olmaq hüququ.

2.İdarəetmə

- Cəmiyyətin ümumi yığıncaqlarında iştirak etmək və səs vermək hüququ;
- Cəmiyyətin idarəetmə orqanlarına seçmək və seçilmək hüququ;

Səhmdarların hüquqları

3.Nəzarət

- Cəmiyyətin fəaliyyəti barədə müntəzəm məlumat və hesabatlar almaq hüququ;
- Cəmiyyətin fəaliyyətinin təftişini və auditini tələb etmək hüququ.

4.Gəlir əldə etmə

- Cəmiyyətin xalis mənfəətindən dividend almaq hüququ;
- Cəmiyyətin səhmlərini satmaq hüququ.

Majoritar səhmdarlar və Minoritar səhmdarlar

1. Majoritar səhmdarlar

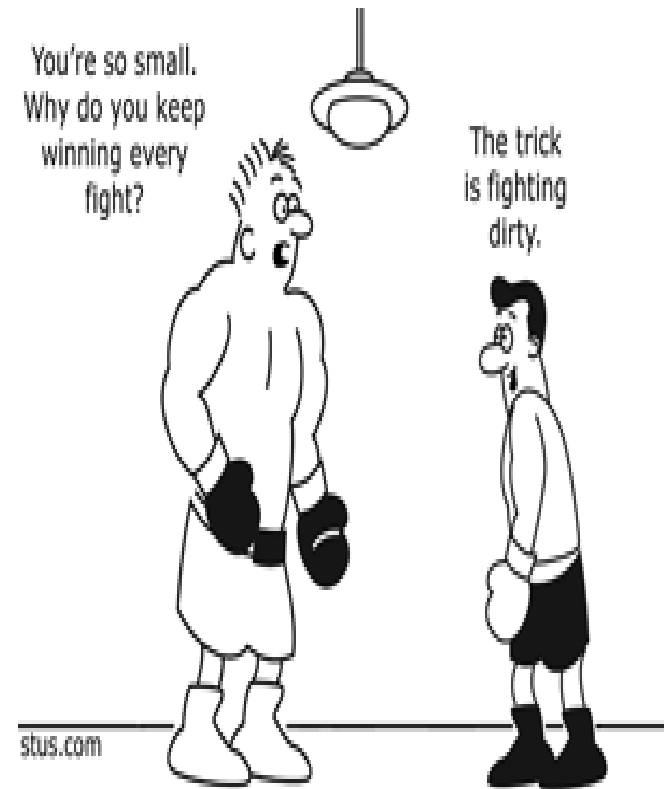
- Cəmiyyətin idarə edilməsində fəal iştirak edirlər;
- Cəmiyyət ilə bağlı mühüm məsələlərin qəbul edilməsi üçün kifayət qədər səsərə malikdirlər.

Majoritar səhmdarlar və Minoritar səhmdarlar

2. 10% səhmlərin sahibləri aşağıdakıları tələb edə bilərlər:

- Cəmiyyətin növbədənəknar ümumi yığıncağının çağırılması;
- Cəmiyyətin təftişinin həyata keçirilməsi;
- Cəmiyyətin auditinin həyata keçirilməsi.

Müşahidə Şurası nədir?

- a. Şirkətin sahibləri (səhmdarları) tərəfindən şirkətin menecementinə nəzarət etmək üçün seçilmiş bir qrup insanlar.
- b. Şirkətin sahibləri tərəfindən rəhbər işçiləri təyin etmək kimi vacib qərarları qəbul etmək üçün seçilmiş şəxslər. Direktorlar həmçinin, nəzarət funksiyasını daşındıqlarına görə onlara şirkətin səhmlərilə əməliyyatlar aparmağa icazə verilmir.

Müşahidə Şurasının Komitələri

1. *Audit komitəsi;*
2. *Strateji Planlaşdırma komitəsi;*
3. *Etik məsələlər komitəsi;*
4. *Kadr və mükafatlandırma komitəsi;*
5. *Korporativ konfliktlərin idarə olunması komitəsi*

Azərbaycanda Kİ – hüquqi baza

- Banklar haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu
- Azərbaycan Respublikasının Mulki Məcəlləsi
- Azərbaycan korporativ idarəetmə standartları

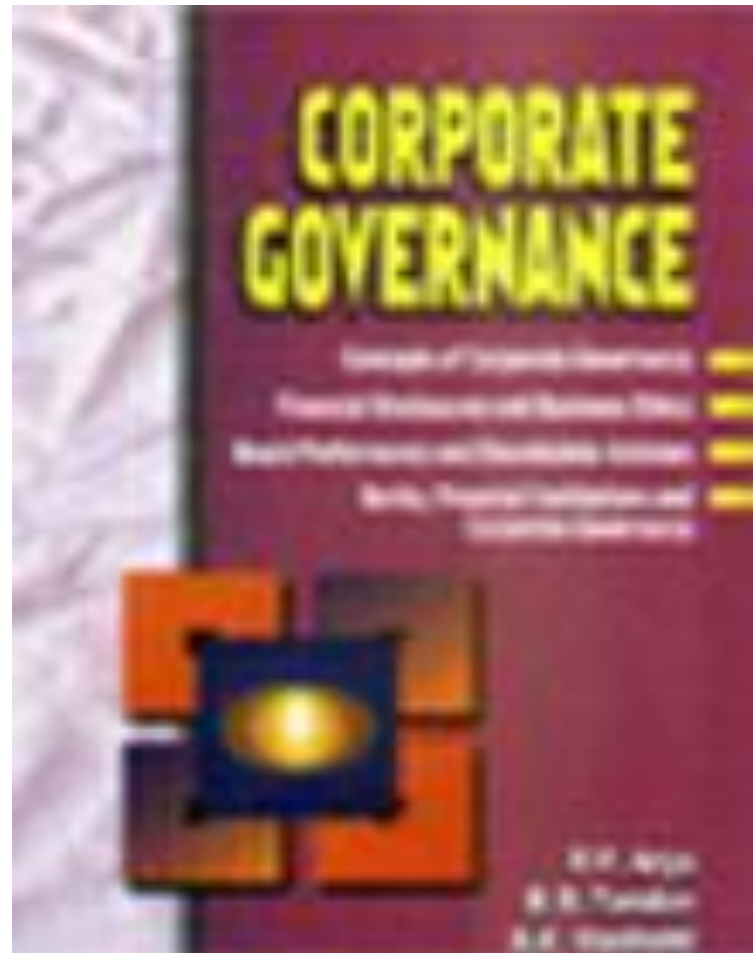
Azərbaycanda korporativ idarəetmənin tətbiqi

Azərbaycanın Korporativ idarəetmə Standartları Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi, **İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının 1999-cu ildə** ilk dəfə qəbul etdiyi və **2004-cü ildə** yenidən baxılaraq daha da təkmilləşdirilən Korporativ İdarəetmə Prinsipləri və bu sahədə mövcud olan beynəlxalq standartlara əsaslanaraq hazırlanmaqdadır.

Azərbaycan Kİ standartları

Standartlar etik normalara əsaslanan tövsiyyələrdən ibarətdir.

Gələcəkdə, onların *“riayət et və ya izah et”* prinsipi əsasında tətbiqi nəzərdə tutulur

Azərbaycan korporativ idarəetmə standartı

Fəsil 1. Səhmdarların ümumi yığıncağı;

FƏSİL 2. Səhmdarların hüquqları;

FƏSİL 3. Müşahidə şurası;

FƏSİL 4. İcra orqanı;

FƏSİL 5. Maliyyə hesabatlığı, şəffaflıq və məlumatların açıqlanması;

FƏSİL 6. Daxili nəzarət sistemi, daxili audit funksiyası;

FƏSİL 7. Korporativ idarəetmə üzrə müşavir;

FƏSİL 8. Maraqlı tərəflər

DİQQƏTİNİZƏ GÖRƏ TƏŞƏKKÜR EDİRİK

